

Internationella Juristkommissionen och dess Svenska Avdelning

av Lennart Groll

Internationella Juristkommissionen har på senare tid alltmer uppmärksamrats både internationellt och i Sverige. Några upplysningar om verksamheten kan därför vara av intresse. Kommissionen (engelsk förkortning ICJ) grundades år 1952. Den är en "non-governmental organisation" (NGO) och har antagits som rådgivande organ till ECOSOC, UNESCO, Europarådet och ILO. Dess 40 medlemmar består av enskilda framstående jurister från skilda länder. Ordförande är fn en juristprofessor från Venezuela. Flertalet medlemmar kommer från Asien, Afrika och Latinamerika och de övriga från Amerika och Västeuropa. Kommissionens ändamål anges vara "to promote the understanding and observance of the Rule of Law throughout the world". Rule of Law kan väl närmast översättas med "rättsstatens principer". Kommissionen har sitt kansli i Genève och det leds av generalsekreteraren Nial McDermot, tidigare minister i England under Harold Wilsons regeringstid.

Internationella Juristkommissionen arbetar med undersökningar om brott mot de mänskliga rättigheterna i olika länder och publicerar rapporter härom samt bevakar politiska rättegångar. Vid sin tillkomst under det kalla krigets dagar var ICJ främst en anti-kommunistisk organisation. Under senare år har arbetet i stor utsträckning koncentrerats till den s k tredje världen. Genom att rekrytera och utbilda människor med grundläggande kunskaper men utan akademisk juristexamen (s k paralegals) söker man sprida kännedom om lagar och mänskliga rättigheter till människorna ute i byarna. Till arbetet hör också att skapa en fungerande advokatkår och ett oberoende domstolsväsen. Kommissionens arbete i dessa delar har fått ekonomiskt stöd från SIDA.

Inom kommissionen finns ett "Centre for the Independence of Judges and Lawyers (CIJL)". Dess uppgift är att införskaffa tillförlitlig information om fall, där advokater, domare och andra jurister blivit arresterade eller på annat sätt förföljda på grund av sin yrkesverksamhet. Man sprider upplysning och försöker på olika sätt stödja de förföljda.

Kommissionen organiserar också seminarier och andra sammankomster mellan jurister från skilda länder och ger ut olika publikationer, bl a en tidskrift som utkommer två gånger årligen och ett Newsletter med fyra nr per år.

I omkring 60 länder har det bildats nationella avdelningar för att stödja kommissionens arbete. Den Svenska Avdelningen av Internationella Juristkommissionen bildades kort efter ICJ:s tillkomst. Avdelningens arbete berör, kan man säga, två områden som båda förtjänar det största intresse. Det första gäller arbetet för mänskliga rättigheter och grundläggande rättsprinciper ute i världen. Avdelningen söker efter förmåga bidra till opinionsbildningen i Sverige till förmån för de mänskliga rättigheterna och stöder ICJ:s arbete. Våra medlemmar har anlitats för observatörsuppdrag och liknande. I vissa fall gör vi framställningar till regeringar och myndigheter i länder där övergrepp sker. Avdelningen söker därvid samarbete med organisationer som Amnesty och Rädda Barnen.

Den andra huvuduppgiften är att bevaka rättsäkerhetsfrågor i Sverige. Sådana frågor har på senare tid kommit i centrum på ett annat sätt än tidigare. Avdelningen anordnade för några år sedan ett heldagsseminarium över ämnet "Rättsstaten i fara?" som tilldrog sig både ett stort antal deltagare och intresse från massmedierna. I olika arbetsgrupper diskuterades bl a datoriseringens faror, tvångsomhändertaganden av barn och skattelagstiftningens konsekvenser från rättsäkerhetssynpunkt.

Varje år ordnar Avdelningen några medlemsmöten med debatter om rättssäkerhetsfrågor. På senare tid har det gällt bl a JO-ämbetets funktion, hemlig telefonavlyssning, yttrandefrihetsfrågor. AIDS-frågan från rättssäkerhetssynpunkt och senast Sverige och Europa-domstolen. Den sistnämnda debatten (i mars 1988) blev särskilt uppmärksammas och föranledde vidare meningsutbyte i pressen. När den här artikeln skrivs (i september 1988) avser Avdelningen att ta upp de rättsliga aspekterna på Ebbe Carlsson-affären till granskning. Det bör betonas att Avdelningen arbetar tvärpolitiskt, vilket också tar sig uttryck i styrelsens sammansättning där olika åsiktsriktningar är företrädda.

Tillsammans med Rädda Barnen anordnade Avdelningen i maj 1988 ett seminarium i Stockholm om FN:s roll i arbetet för de mänskliga rättigheterna. Internationella experter deltog och seminariet utmynnade i ett antal rekommendationer till berörda regeringar m fl.

En annan fråga som Avdelningen tagit upp är lagstiftningen om s k kommunarrest, som f n tillämpas beträffande ett antal kurder. I en framställning till regeringen ifrågasatte Avdelningen om det är förenligt med grundlagen att tillämpa denna form av långvariga frihets-

berövanden som sker utan domstolsprövning. Framställningen lämnades utan åtgärd av regeringen.

Flertalet av Avdelningens medlemmar bor och har sin verksamhet i Stockholm och mötena äger därför vanligen rum där. Men rättssäkerhetsfrågor angår givetvis jurister överallt i landet och vi vill gärna sprida verksamheten till andra orter där det finns intresse. "Lokalavdelningar" har börjat arbeta i Malmö - Lund och i Göteborg.

Avdelningens medlemsantal har de senaste åren visat en glädjande ökning och överstiger nu 300. Vi hälsar gärna fler medlemmar välkomna i arbetet för frågor, som bör ligga jurister varmt om hjärtat. Medlemsavgiften är 75 kr/år. Envar som avlagt juristexamen kan vinna medlemskap genom att sätta in medlemsavgiften på postgiro 50 45 23 - 2. Ange på talongen att medlemskap önskas. Avdelningens sekreterare är advokaten Gunnar Berg, och adressen Berg & Co Advokatbyrå KB, Nybrogatan 9, 114 34 Stockholm, tel. 08/23 73 70.

Forfatteroplysninger:

Lennart Groll (ordf i Svenska Avdelningen, ledamot av Internationella Juristkommissionen)

7th European Conference of Critical Legal Studies

Law and Modern Technology

I september 1988 afholdtes i Gilleleje, Danmark, den 7. ECCLS-konference. Emnet for konferencen var 'Law and Modern Technology'.

Til forskel fra tidligere konferencer, hvor deltagerkredsen har været meget præget af de angelsaksiske lande (også udenfor Europa) havde denne konference deltagere et mere egentligt europæisk tilsnit med repræsentation fra f.ex. Schweiz, Vesttyskland, Belgien, Holland. For første gang deltog repræsentanter fra Østlande: Ungarn, Polen og Jugoslavien. Dette var muliggjort gennem en særbevilling fra Statens samfundsvidenskabelige Forskningsråd, der fuldt ud finansierede disse deltageres rejse- og opholdsomkostninger. I tilslutning til konferencens hovedemne blev der holdt plenumforedrag med følgende emner:

Reproductive Technology and Women's Law (Anne Hellum, Norge),
Gene Technology and the Structural Changes in Law (Andras Sajo, Ungarn),
Computers do it faster (Frances Olsen, USA),
Computer

Technology and Law in Scandinavia (Peter Blume, Danmark), A Yugoslavian View on Modern Technology and Human Rights (Katja Vodopivc, Jugoslavien).

En særlig session var viet spørgsmålet om udviklingen i 'Critical Legal Studies' med følgende plenumoplæg: Developments in Critical Legal Studies in Scandinavia (Juha Poyhonen, Finland), Developments in Feminist Legal Studies in Scandinavia (Lis Frost, Danmark), Crucial Issues in the Critical Study of the Socialist Law in Poland (Jacek Kurczewski, Polen).

Endvidere afholdtes tre workshops med emnerne: General legal aspects on technology, reproduction technology, critical legal studies.

Foredragene fra konferencen vil blive samlet og udgivet i Retsvidenskabeligt institut B's skriftserie. Interesserede kan rekvirere et eksemplar ved at skrive eller ringe til instituttet: Studiestræde 6, 1455 København K, 01912166.

Ved den afsluttende generalforsamling genvalgte som formand for konferencen: Koen Raes, Filip de Pillecynstraat 17, 9110 Gent, Belgien.

Det besluttedes at 1989-konferencen afholdes i Ungarn. Hovedemnet er endnu ikke fastlagt, men der var enighed om atter at afsætte tid til en videreførelse af diskussionen om udviklingen indenfor 'Critical Legal Studies'. Den kommende Konference vil som sædvanlig blive annonceret i Retfærd. Det var meget inspirerende at deltage i den netop afholdte konference. Diskussionerne viste, at det i høj grad er værd at bevare og videreudvikle dette netværk af europæiske jurister. Medlemskab er åbent for enhver, praktikere som forskere, der er interesseret i 'Critical Legal Studies'. Indmeldelse kan ske hos formanden (se ovenfor). Der kan tegnes individuelle såvel som institutionsmedlemskaber.

Kirsten Ketscher

Treholt-komité

En række jurister og politikere m.fl. i Norge og Danmark har oprettet en fællesnordisk Treholt-komité som senere har fået også svensk og finsk tilslutning. I komitéens programerklæring udtaler initiativtagerne bl.a.:

For det første finder vi det uacceptabelt at rigssadvokat og efterretningstjeneste, i samspil med regering og storting, fra sagens første begyndelse, frit og ukontrolleret har skabt grundlaget for en massiv pres-

sehets. Dette er i åbenlys modstrid med den demokratiske og presse-etiske grundsætning at en sigtet har krav på at blive behandlet som uskyldig, indtil retten har afgjort skyldspørgsmålet. Forhåndsdommen er særlig graverende fordi Arne Treholt i hele forberedelsesfasen sad i total isolation uden nogen chance for at fortælle at hans påståede »tilståelse« var fabrikeret af myndighederne og pressen i forening.

Seriøse retssociologer og medieforskere har undersøgt forløbet og konkluderet at den massive forhåndsdom ikke levned rimelige chancer for en fair proces.

For det andet føler vi os utrygge ved en række uregelmæssigheder i forbindelse med forberedelsen af retssagen, lige fra anklagemyndighedens adgang til ukontrolleret udvælgelse af bevismateriale (efterretningsrapporter), til uregelmæssigheder i forbindelse med udtagelsen af domsmænd.

Disse kritikpunkter fører direkte hen til sagens principielle hovedspørgsmål: Var Arne Treholt »storspion«, d.v.s. har han givet fremmede efterretningsfolk oplysninger der kan skade rigets sikkerhed? Dette er forudsætningen for domfældelse efter norsk straffelovs spionagebestemmelse.

På den ene side er det åbenbart at Arne Treholt har givet russerne en række oplysninger om norske forhold - ud fra en grundlæggende overbevisning om at åbenhed i forhold til russerne er den eneste farbare vej til en fredelig sameksistens. Men på den anden side har han konsekvent fastholdt at han aldrig har givet oplysninger som kunne give russerne politiske eller militærtekniske fordele og dermed ville være omfattet af den påberåbte spionagebestemmelse i straffeloven.

Det helt afgørende for os er at det i ethvert retssamfund påhviler anklagemyndigheden at bevise den sigtedes skyld. Og anklagemyndigheden har, trods intens overvågning i årevis, bl.a. med bistand fra FBI, ikke bevist at Arne Treholt har videregivet oplysninger til skade for »rigets sikkerhed«. Som det er påvist af juridiske eksperter som professorerne Vilhelm Aubert og Torstein Eckhoff, bygger dommen på gisninger og hypoteser, som ikke udgør noget lødigt juridisk bevis.

Arne Treholt har foretaget handlinger - herunder modtaget betalinger for oplysninger til Irak - som vi ikke ønsker at forsvare; og at han som embedsmand i Udenrigsministeriet har overtrådt sin tavshedspligt er vi fuldt på det rene med. Men den slags forseelser takseres ikke til lovens strengeste straf, og om Arne Treholts åbenhed har været mere eller mindre gavnlig for norske interesser end den traditionelle mistænksomme holdning i forhold til Sovjetunionen, kan ingen vide.

Endelig er vi skræmte og oprørte over den behandling Arne Treholt har været udsat for fra de norske rets- og fængselsmyndigheders side: langvarig isolation, konstant overvågning, anbringelse blandt psy-

kotiske medfanger, nægtelse af elementære sædvanlige fangerettigheder - en behandling som forlængst af den danske ekspert, overlæge Finn Jørgensen er karakteriseret som umenneskelig behandling i strid med Den europæiske Menneskerettighedskonvention. På trods af at fængselsmyndighedernes egne psykologiske og psykiatriske eksperter har krævet og fortsat kræver lettelse i Arne Treholts - direkte livstruende - afsoningsforhold, reagerer myndighederne blot med strammere forholdsregler der vækker alvorlig mistanke om at myndighederne bevidst sigter på at nedbryde og ødelægge fangen.

Vi er - med vidt forskellig personlig, faglig og politisk baggrund - enige om at Treholt-sagen på fundamentale punkter har rystet vores tiltro til det nordiske retslivs demokratiske forankring, og vi vil gennem komitéen virke for at få stillet, analyseret og besvaret Treholt-sagens mange tvivlsspørgsmål. Vi vil forfølge sagen med klage til Menneskerettighedskommissionen, med høringer, seminarer og oplysningsaktiviteter - altså virke for at afdække allerede begåede overgreb og hindre fremtidige.

Vi opfordrer alle der kan støtte dette program til at tilslutte sig komitéen. Økonomisk støtte vil kunne effektivisere komitéens aktiviteter og dermed stimulere initiativet. Derfor opfordrer vi til indbetaling af et beløb - stort eller lille - til komitéen.

Blandt initiativtagerne og støtterne er professorerne Torstein Eckhoff, Johan Galtung og Thomas Mathiesen, Norge, Ole Espersen og Agnete Weis Bentzon, Danmark, advokat og rigsdagsmedlem Han Göran Franck, Sverige og professor Lars D. Eriksson, Finland.

Som sin første opgave har komitéen indgivet klage til Den europæiske Menneskerettighedskommission med fast påstand om tilsidesættelse af elementære rettigheder for Arne Treholt i forbindelse med varetægtsfængsling og afsoning. Komitéen forbereder desuden en klage der angår sagsbehandlingen i videste forstand.

Der er udgivet et stort antal bøger og artikler om Treholt-sagen. Der henvises specielt til Lov og Rett 1988 nr. 10 samt antologien Treholt-sagen, udg. af Københavns Universitet 1989 (forhandles fra Studenterbogladsen, Studiestræde 3, 1455 København K).

Dansk kontaktperson: Ole Krarup, Studiestræde 6, 1455 København K. Finsk kontaktperson: Ritta Heinonen, Rautkalliontie 1 C 23, 01360 Vantaa. Norsk kontaktperson: Bodil Banti, Hagelundveien 4, 0963 Oslo 9. Svensk kontaktperson: Phil.mag. Gunnar Andreasson, Fiolatan 8, 12v, 42141 V. Frölunda.

Støttebeløb kan indbetales til Nordisk Treholt-komité, Norsk afdeling, Postboks 8205, Hammersberg, 0129 Oslo 1, giro nr. 2698140, eller Dansk afdeling, Studiestræde 6, 1455 København K., giro nr. 4158717.